

Beleidsnota culturele infrastructuur 2002-2004

Bij het begin van de legislatuur heb ik in de beleidsnota cultuur het volgende gesteld: "Culturele infrastructuren hebben belangrijke maatschappelijke functies. Mits hoge architecturale kwaliteit hebben zij een stedelijke en landelijke signaalwaarde. Door de activiteit en het programma dat zij mogelijk maken, bieden zij het cultuurleven van stad en land artistieke meerwaarde. Voor de burger zijn ze bakens van culturele identificatie met een hoog symbolisch gehalte. Dat geldt voor het eenvoudige lokale gemeenschapshuis maar ook voor het operahuis of de schouwburg in de wereldstad."

Investeren in culturele infrastructuur is dus veel meer dan investeren in bakstenen; het maakt op een zeer prominente, zelfs symbolische wijze, een cultuurbeleid zichtbaar.

Het spreekt voor zich dat de keuze van infrastructuurprojecten moet verderbouwen op de echte behoeften in de culturele wereld. De nood aan een coherent kader, weg van een ad hoc beleid, is ingegeven door artistieke én sociaal-culturele motieven.

Met het inplanten van waardevolle culturele infrastructuur is vaak veel geld gemoeid. In het verleden drong het investeren in nieuwe infrastructuur zich op, naargelang de opportuniteit zich voordeed. Er lag geen allesomvattend plan op tafel voor de bouw van het concertgebouw in Brugge, noch voor de investeringen in bijv. het gebouw van het Ballet van Vlaanderen. De vragen dienden zich aan en de overheid ging er al dan niet op in.

Ik ben er mij van bewust dat dit soort ad hoc opportuniteitsbeslissingen altijd zullen blijven bestaan. Toch wil ik proberen om met een aantal nieuwe investeringen gericht in te spelen op het cultuurbeleid zoals ik dat in de beleidsnota heb vooropgesteld. Ik heb destijds een aantal prioriteiten gesteld die ook in mijn infrastructuurbeleid zichtbaar moeten worden:

- het stimuleren van culturele competentie enerzijds en van gemeenschapsvorming anderzijds;
- het stimuleren van cultuurparticipatie;
- impulsen voor jeugd en nieuwe cultuurvormen;
- een stedelijk cultuurbeleid;
- een geïntegreerd erfgoedbeleid.

Logischerwijs zijn deze prioriteiten ook van invloed op het infrastructuurbeleid, zowel in de grote als in de kleine projecten. Zoals reeds in de beleidsnota gesteld ligt mijn prioriteit in

- investeren in de eigen infrastructuur;
- lacunes invullen in het landschap van jeugdinfrastructuur, muziekclubs en kunstencentra;
- grote symbolische projecten.

Een coherent infrastructuurbeleid vereist planning op lange termijn. Een bouwproject ontstaat bij het eerste idee. Stilaan komt men tot een projectdefinitie, een programma van eisen. Volgt de aanstelling van een ontwerper, het voorontwerp, het definitief ontwerp, de opstelling van het lastenboek en de aanbesteding. Dan pas begint de effectieve realisatie. De overheidsbeslissingen tot participatie aan of subsidiëring van infrastructuur, zijn beslissingen die jaren voor de realisatie dienen te worden genomen.

Al deze redenen brengen mij vandaag tot de voorstelling van een coherent plan op middellange termijn voor culturele infrastructuur.

A. Uitgangspunten van het infrastructuurbeleid i.v.m. grote symbolische projecten.

1. Muziek en podiumkunsten

Het podiumkunsten- en muzieklandschap kent een diversiteit aan actoren. Die diversiteit is een gevolg van de rijke artistieke ontwikkelingen die we de laatste decennia in Vlaanderen kennen. De artistieke praktijken zijn vaak en op een betekenisvolle manier gekoppeld aan podia, aan fysieke plekken. Deze podia hebben artistieke ontwikkelingen versterkt, veruitwendigd, zichtbaar gemaakt voor een publiek. Denken we maar aan de cruciale rol van de kunstencentra in de ontwikkeling van de nieuwe generatie theatermakers en choreografen van de jaren tachtig. Of aan de muziekclubs die een bijzondere plek innemen in het cultuur- en jeugdbeleid, als ontmoetingsplaatsen én als muziekpodia voor jongeren.

Deze particulier ontstane initiatieven dragen vooral bij tot een dynamisch ontwikkelingsbeleid. Daarnaast heeft de overheid in de loop der jaren geïnvesteerd in grootschalige infrastructuur met een belangrijke symboolwaarde, zowel voor het eigen publiek als in een internationale context. De wisselwerking tussen deze grote en kleine podia, tussen ontwikkelingsbeleid en internationale presentatie, tussen vernieuwing en verbreding, dient zich de volgende jaren ook te weerspiegelen in het infrastructuurbeleid. En op die manier moet het infrastructuurbeleid ook een wezenlijk voorwerp van debat worden in het kader van het gevoerde cultuurbeleid. Ik ben dan ook zeer verheugd dat het denken rond het muziekforum aanleiding geeft tot een publiek debat met belangrijke culturele tenoren in Gent over het te voeren infrastructuurbeleid.

Wat er ook van zij, het inplanten van nieuwe infrastructuur kan niet losstaan van de ontwikkelingen en de noden in het culturele veld. De infrastructuur moet ten dienste staan van de artistieke ontwikkelingen, en niet omgekeerd.

Tijdens vorige legislaturen werd veel aandacht besteed aan infrastructuur voor muziek en podiumkunsten. Ten bewijze de Ancienne Belgique, het gebouw van het *K.F.O.V.* en het Ballet van Vlaanderen, het Concertgebouw te Brugge, de KVS en in het verlengde daarvan recent nog de Beursschouwburg en de toren in deSingel.

Nog langer geleden gaf de Vlaamse Gemeenschap de aanzet voor de bouw van basisculturele infrastructuren zoals cultuurcentra en bibliotheken. Die verantwoordelijkheid ligt ondertussen bij de gemeentelijke overheden. Daarom worden ze in deze nota buiten beschouwing gelaten.

Voor de infrastructuur voor muziek in Vlaanderen is in volle beweging.

Aan de ene kant zien we toenemende overheidsinspanningen. Aan de andere kant zijn er een aantal investeringen vanuit de private sector. Dit zijn duidelijk twee bewegingen die zich onafhankelijk van elkaar ontwikkelen.

Aan de kant van de overheid zien we de volgende tendensen:

- een aangroei van grote infrastructuur voor de klassieke muziek en het muziektheater in de grote(re) steden: Brussel (PSK), Antwerpen (deSingel en de Opera), Gent (Forum, de Bijloke en de Opera) en Brugge (Concertgebouw);
- een dynamische groei van kleinere en middelgrote infrastructuur voor de popmuziek (buiten het commerciële circuit), gespreid over vele plekken in Vlaanderen, via de kleinschalige infrastructuur van (voornamelijk) muziekclubs en via de grotere infrastructuur (AB Brussel).

Daarnaast zien we een aantal evoluties die zich buiten de overheid afspelen. Een groeiend aantal commerciële actoren zijn actief op de terreinen van de musical en van de commerciële popmuziek.

De beleidsinitiatieven die de popmuziek ondersteunen worden elders in deze nota toegelicht. We beperken ons hier tot de thematiek van de al dan niet multifunctionele concertzalen.

De nieuwe projecten zijn ontstaan vanuit tal van drijfveren die niet van elkaar los te koppelen zijn.

Zo speelt er duidelijk een stedelijke profileringsdrang. Naast Antwerpen willen Brugge, Gent en Leuven zich nadrukkelijk positioneren op de culturele kaart van Vlaanderen en Europa. Het artistieke project is daarbij niet alleen een doel op zich, maar ook een middel om de bekendheid en de uitstraling van de stad te versterken en om het bestaande imago bij te kleuren.

In Brugge is het Concertgebouw de centrale poot, maar er is ook het Entrepotproject (jongerencultuur), de Cactus, de repetitieruimtes van de Werf. In Gent zijn er naast het Forum de Bijloke, Capitole, Vooruit etc. Dus ook de particuliere actoren dragen bij tot de culturele profilering van de steden. Dat is in al die steden het geval. Denk in Leuven aan het Stuc, het VRO-orkest en koor e.a.

In het geval van het Forum in Gent speelt ook sterk de impuls van de artistieke personaliteit van Gerard Mortier. Hij is de drijvende kracht van het project. Merkwaardig is dat hij voor veel mensen de legitimerende figuur is van dit project, en voor vele andere mensen de persoon die de twijfels over de haalbaarheid en de slaagkans oproept.

Het is in deze context zeer zinvol om de moeilijke vraag te stellen hoeveel grootschalige concertinfrastructuur er in Vlaanderen nodig is. Sommigen menen dat er nooit genoeg concertinfrastructuur kan zijn, terwijl anderen van een dreigend overaanbod spreken. In Nederland is er alleszins een veel grotere dichtheid aan – goed lopende - concertinfrastructuur dan in Vlaanderen.

Je kan stellen dat er in Vlaanderen wel voldoende zalen zijn – zeker als we grote cultuurcentra meerekenen – maar wellicht is er nog onvoldoende aangepaste infrastructuur, aangepast aan de noden van de diversiteit van muziekuitvoering en aan de noden van het publiek.

In het doorlichtingsrapport van drie experts over de grote orkesten werd een bijzondere plaats opgeëist voor het publiek, en dan vooral voor de omstandigheden waarin het publiek zich kan identificeren met het getoonde. *'We zijn ervan overtuigd dat het publiek zich echter niet in de eerste plaats aan uitvoerders, maar aan zalen bindt'*. Terecht stellen deze experts dat er goed moet nagedacht worden over nieuwe investeringen in de orkesten als we niet tegelijk iets aan het aanbod aan degelijke podia doen. Ondanks het uitgebreide netwerk van goed uitgeruste en actief functionerende culturele centra, kan geen ervan een symfonisch orkest dienen.

"We beschikken slechts over enkele goede podia: de Blauwe Zaal van de Singel en de zaal Henri Leboeuf in het PSK. De Elisabethzaal in Antwerpen en de Bijloke in Gent zijn weinig adequate oplossingen: de eerste zou het best gediend zijn met afbraak en de bouw van een nieuwe zaal op dezelfde, nagenoeg ideale site, terwijl de tweede wellicht nooit zal kunnen voldoen. (...) Orkesten die over vaste podia beschikken, hebben een enorm voordeel over formaties die noodgedwongen zwerven. Naast het evidente voordeel dat ontstaat als ze in een zelfde akoestiek kunnen repeteren en uitvoeren, krijgt het publiek de kans het werk van het orkest van binnen uit mee te maken. Hierdoor ontstaat een publieksbinding die vele malen sterker is dan wat mediacampagnes kunnen bereiken. Publieksbinding en -opbouw worden trouwens voor de nabije toekomst van elk symfonisch orkest zeer cruciale opgaven. We pleiten hier niet voor de oude zogenaamd drempelverlagende recepten, maar wel voor initiatieven die, op een veel fundamenteeler niveau, het publiek kennis laten maken met de werkelijkheid van live muziek."

Er is dus een verband tussen beschikbare zalen en het eigen orkestenlandschap.

De vraag moet ook beantwoord worden in het licht van de internationale ontwikkelingen. Net zoals het noodzakelijk is om voldoende aangepaste podia aan te bieden aan onze eigen orkesten, moet onze infrastructuur aantrekkelijk zijn voor buitenlandse orkesten. De waarde van de kennismaking of zelfs confrontatie met eigen en internationale kwaliteit is verrijkend voor het publiek en voor de eigen muziekpraktijk.

Een opmerkelijke tendens in Vlaanderen – en daar onderscheiden we ons met buitenlandse voorbeelden – is de haast vanzelfsprekende multidisciplinaire aanpak van de nieuwe grote infrastructuurprojecten. Bij muziek gaat het lang niet meer alleen over klassieke muziek, maar

ook over jazz, popmuziek, wereldmuziek en alle gemengde vormen. En in het geval van Brugge en Gent gaat het ook over dans, nieuwe media, film, muziektheater, cross-over, enz. Die evolutie is interessant omdat ze aansluit bij de artistieke praktijk, maar ze maakt er de technische vereisten van de zaal niet eenvoudiger op.

Grote huizen laten zich ook voeden door jonge kunstenaarscollectieven en artiesten. De vraag tot samenwerking komt evenwel in evenveel gevallen van de kunstenaars zelf: liever dan zelf iets uit de grond te stampen en op zoek te gaan naar locaties, kloppen ze aan bij gevestigde huizen en organisaties om hun ding te kunnen doen en appelleren ze de grote(re) huizen in hun eigen werking.

We moeten wel bewaken dat de kleinere, gespecialiseerde werkingen niet in het gedrang komen. De werking van de grote huizen moet dan ook complementair zijn aan dergelijke initiatieven.

Een ander facet is de bestuurlijke problematiek van de concertzalen. De stedelijke overheden willen ze graag bij hen in de stad maar schrikken terug van de hoge bouw- en exploitatiekost. De Vlaamse overheid kan de last evenmin helemaal alleen dragen. Wellicht wordt de toekomstige beheersvorm van de concertzalen en de operahuizen er één van interbestuurlijke samenwerking en gedeelde financiering. Dat wordt dus nog een belangrijk item in het kerntakendebat tussen de verschillende overheidsniveaus.

We kunnen besluiten dat er in Vlaanderen plaats is voor grootschalige infrastructuur in de grote steden:

- in Antwerpen: een brede internationale werking in de muziek en de podiumkunsten in deSingel en de Vlaamse Opera;
- in Gent: een specifieke, multidisciplinaire, hedendaagse en internationale werking, vertrekkende vanuit meerdere muziekstijlen en het muziektheater, met verbindingen naar beeldcultuur en podiumkunsten, plus de Vlaamse Opera;
- in Brugge: een brede, landelijke werking, in meerdere muziekstijlen en in de dans
- in Brussel: de werking van het PSK wordt momenteel geherdefinieerd.

De werking van deze grote infrastructuren moet complementair zijn en zeker niet concurrentieel.

Kunstencentra, muziekclubs en muzikeducatieve werkingen

Deze sectoren moeten het stellen met bescheiden financiële middelen. Deze gaan uiteraard in eerste instantie naar de artistieke werking. Deze private initiatieven stellen het vaak met minder goede infrastructuur, zeker als je deze vergelijkt met cultuurcentra en theaterzalen.

Ze zijn de aandrijvers van de vernieuwing in het culturele landschap. Kunstencentra doen dat al langer dan de muziekclubs en muzikeducatieve werkingen. De muziekclubs hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de erkenning van de popmuziek als een volwaardige kunstvorm. Sinds 2001 is er een reglement dat deze organisaties toelaat om hun infrastructuur en hun uitrusting te verbeteren. Genieters zijn onder meer De Werf 4AD, Muziek-O-Droom, N9, Zwerver, Studio Noise Gate, Limelight en Monty.

Ook de uitbouw van regionale jongerencultuurcentra kan via dit reglement verder gerealiseerd worden. Hiermee willen we vooral tegemoet komen aan organisch gegroeide initiatieven die met jongeren rond kunst en cultuur werken. Belangrijk is de sterke betrokkenheid van de lokale jongeren in het project.

In de praktijk zien we dat redelijk wat ingediende dossiers het resultaat zijn van spontane samenwerking tussen muziekclubs, muzikeducatieve werkingen en jongerencultuurwerkingen. Wat betreft de kleinere impulsen in de popsector, moeten we ons eigen popbeleid wat relativeren en de ruimte geven aan het veld om te groeien. De aanzetten die nu gegeven zijn, zullen voor een 'evolutie' zorgen in de sector die zich nog volop aan het professionaliseren is. De erkenning vanuit de overheid via de eerste en nu ook de nakende volgende erkenningsronde in het muziekdecreet zal de kansen bieden om een volwaardige werking uit te bouwen. Hierdoor zijn

nog een aantal verschuivingen in het veld te verwachten, wat zijn consequenties zal hebben in de toekomst op het vlak van infrastructuur.

We verwachten van de steden dat zij hun verantwoordelijkheid opnemen in het financieren van repetitieruimtes die multidisciplinair kunnen ingevuld worden, niet alleen voor popmuziek en jongerencultuur, maar ook ten aanzien van de amateurkunsten.

Het Forum in Gent

Het concept van het Forum is momenteel nog onvoldoende onderbouwd en te weinig coherent.

- Het concept van het gebouw is grootschalig en multifunctioneel.
- Er is de artistieke visie: een huis dat zich beweegt tussen enerzijds nieuwe / hedendaagse artistieke ontwikkelingen in de muziek, de dans, het muziektheater en de beeldcultuur en anderzijds de zoektocht naar een breed cultureel draagvlak (amateurkunsten, studentenleven ...). De initiatiefnemers stellen hierbij vragen over de plaats, de wijze van uitvoeren en de vorm van de klassieke muziek in de samenleving van morgen.
- Er is de cultureel-maatschappelijke visie: breedsporend zoeken naar aanknopingspunten met sociaal-culturele ontwikkelingen, een brede participatie, de betekenis en de plaats van de kunsten in de samenleving.

Deze drie elementen van het dossier sluiten onvoldoende op elkaar aan. Ze zijn op een aantal vlakken ook niet compatibel.

Er is ook nood aan debat om het concept uit te klaren.

Het project staat in ieder geval voor een aantal uitdagingen. Zo moet het bepalen hoe het complementair kan inspelen op het culturele aanbod in Vlaanderen. Ook de positionering ten opzichte van het Gentse culturele landschap is bijzonder belangrijk. Gent moet als cultuurstad moet een echt *forum* worden. Daarin kan het Forum een vooraanstaande rol spelen.

Zo is het project in de conceptfase nog onvoldoende afgestemd met de andere aanwezige actoren en infrastructuren. Er moet een inhoudelijke en infrastructurele uitklaring komen van de verhouding van het Forum met onder meer de Opera, Vooruit en Minard – vlakbij gelegen – en met de andere Gentse infrastructuren en actoren uit de podiumkunsten, de beeldcultuur (beeld en beeldende kunst), de muziek (Bijloke, Gele Zaal, Capitole ...) en de diverse sociaal-artistieke werkingen.

Ook de situering in de Vlaamse en de internationale context moet duidelijker worden geschetst.

De cijfers over (potentieel) publieksbereik en exploitatie die de initiatiefnemers aangegeven, zijn optimistisch geraamd. Zijn de aangehaalde publiekscijfers realistisch? Is de verwachte sponsorinbreng haalbaar? Als deze niet worden bereikt, dreigt het project een zeer hoge jaarlijkse exploitatierekening te vertonen. De potentiële publiekscijfers en de omvang van de grote zaal moeten in het voorbereidende onderzoek in relatie met elkaar te gebracht worden.

Het voorliggende dossier is zeer ambitieus. Het vergt zware financiële investeringen om het te realiseren. Ook de uitgetekende exploitatie vergt aanzienlijke middelen.

Hoewel het dossier door de stad Gent is geïnitieerd, wordt verwacht dat de exploitatie van het Forum wordt gedragen door de Vlaamse Gemeenschap, samen met het grootste gedeelte van de bouwkost. Daarom dient intensief overlegd te worden over schaal, financiële aspecten, inhoudelijk concept enz. De Vlaamse Gemeenschap moet immers ook de financiële marges kunnen bepalen.

Het architectonische kwaliteitsstreven staat buiten discussie. De wijze waarop het stadsbestuur en het projectsecretariaat hiermee omgaan laat het beste vermoeden. Het moet een gebouw zijn dat zich zoals een kathedraal als een merkteken positioneert in de Gentse architectonische context en in het stedelijke landschap.

Het dossier van het Forum is dus nog niet helemaal rijp voor een definitieve beslissing. De aanzet is interessant, maar het project is nog niet voldragen. Daarom is er ook de afspraak met de stad Gent over het Forum om dit interessante project niet te begraven, integendeel. De Vlaamse Gemeenschap zal de architectuurwedstrijd ten bedrage van 0,5 miljoen Euro (20 miljoen Fr.) financieren. Een uitklaring van de functies en de rol van het Forum samen met een uitgewerkt architecturaal concept, moet dan de Vlaamse regering toelaten om in 2004 een duidelijke beslissing te nemen over dit project.

De Concertzaal in Brugge

Op het vlak van muziek vertrekt Brugge helemaal niet van nul.

Meerdere toonaangevende muzikale actoren zijn er actief: muziekorganisatoren als het Festival van Vlaanderen met Musica Antiqua, Musica Flandrica, Cactus, De Werf (jazz), Brugges Festival (wereldmuziek), maar ook orkesten zoals Il Fondamento (barok), het Collegium Instrumentale Brugense en het Symfonieorkest van Vlaanderen. Vele actoren hebben een publieksbereik waarvan 70% van buiten Brugge is.

Er is geen concertinfrastructuur in een straal van 50 kilometer en er is een groot potentieel aan kunstenaars die in Brugge willen werken.

Brugge heeft zich op cultureel vlak ambitieus gepositioneerd. De stad is culturele hoofdstad van Europa in 2002, bouwt de concertzaal, restaureert tal van historische gebouwen waaronder de stadsschouwburg, heroriënteert de musea en neemt verschillende initiatieven op het architecturale vlak.

De Concertzaal kan tal van functies opnemen, zowel op het niveau van de presentatie als op dat van de creatie. Het kan meerdere muziekstijlen ontvangen, is ideaal voor (kamer)opera – zowel in het barokgenre als hedendaagse opera - en is zeer geschikt voor grootschalige hedendaagse dans. Het kan ook fungeren als blijvende en tijdelijke residentie van orkesten.

De recente aanstelling van een intendant en een artistieke directie toont aan dat de stad deze concertzaal op een hoog artistiek niveau wil laten functioneren. Ik kijk met veel verwachtingen en met grote belangstelling uit naar het eerste uitgewerkte beleidsplan.

Het Concertgebouw van Brugge moet een peiler worden van het cultuurbeleid van de Vlaamse Gemeenschap. Daarom zal met de stad Brugge worden overlegd over de symbolische overdracht van het gebouw en over een interbestuurlijk beheer.

Een Nederlands-Vlaams Centrum voor Europa in Brussel

Brussel is de enige meertalige en interculturele stad in de Europese Unie waar het Nederlands een officiële status heeft. Tal van internationale instanties zijn er gevestigd.

Een Nederlands-Vlaams Centrum voor Europa kan drie kerntaken hebben: debat en ontmoeting organiseren, informeren en presenteren.

Debat en Ontmoeting. Het centrum moet een forum bieden om van gedachten te wisselen over actuele culturele en maatschappelijke vraagstukken die zich in Europa aandienen. Nederland en Vlaanderen treden als gastheer op en voeren de regie.

Informatie en dienstverlening. Om het Europese cultuurdebat te stimuleren, en de confrontatie en de uitwisseling met andere culturen mogelijk te maken, dient het centrum informatie over de Nederlandse taal en de Nederlands-Vlaamse cultuur en samenleving – in al hun facetten – in verschillende vormen en talen aan te bieden aan diverse doelgroepen.

Presentatie. Het centrum kan zich presenteren als een podium voor mensen met ideeën (auteurs, denkers, beleidsmakers, journalisten ...), als een podium voor nieuwe publicaties en als een podium voor artistieke ontgrenzing (de kruisbestuiving tussen literatuur, muziek, film, beeldende kunst, theater en dans).

Een dergelijk centrum moet enerzijds intermediaire doelgroepen aanspreken (culturele verantwoordelijken, politici, auteurs ...) en anderzijds laagdrempelige op het brede publiek gerichte activiteiten ontplooiën.

Andere infrastructuurprojecten

Voor onze Vlaamse danssector moet er worden gedacht aan de aankoop van de Beursschouwburg Bis in de Kazernestraat te Brussel.

Verder is er al een tijdje een discussie aan de gang over de opportuniteit van een cultuurcentrum in Brussel hoofdstad. Deze discussie is nog niet uitgeklaard.

2. Erfgoed

Dat het cultureel erfgoedbeleid in Vlaanderen een grote achterstand kent, is genoegzaam bekend. De noden zijn op tal van domeinen zeer hoog. Een van de hoofdsectoren van het cultureel erfgoed, de archiefsector, is nog niet decretaal geregeld. In het gemeentelijk cultuurbeleid was het cultureel erfgoed tot voor kort ternauwernood een aandachtspunt. De sector van de volkscultuur is nog maar pas in beweging gekomen. De infrastructuurvragen betreffen tal van functies, van conservatiemogelijkheden en depots tot hedendaags gedachte en uitgeruste presentatieplekken. Deze beleidsmatige achterstand is er mee oorzaak van dat ook het maatschappelijk draagvlak weinig gearticuleerd is, en dat de expertise en de visie om tot krachtige beslissingen te komen moeilijker in stelling gebracht kunnen worden.

Nochtans is het rijke Vlaamse erfgoed echt een troef en biedt het belangrijke mogelijkheden om ons te profileren. Het uitbouwen van een dergelijk beleid is dan ook een prioriteit en een sluitstuk voor een volwassen Vlaams cultuurbeleid.

Het is opvallend hoe weinig er in Vlaanderen in het verleden gebruik gemaakt is van de mogelijkheden om met hoogkwalitatieve nieuwe architectuur een dynamiek in de stad te signaleren. Nochtans zijn met name musea in deze ontkerkelijkte tijden de kathedralen van onze maatschappij geworden, identiteitsbepalende en –versterkende merkpunten.

Terwijl veel – zelfs de meerderheid - van de grote symbolische architectuurprojecten in de ons omringende landen het laatste decennium musea waren, en musea zijn uitgegroeid tot referentiepunten in de architectuur, is er in Vlaanderen niet één voorbeeld dat zich in deze internationale tendens toonaangevend kan inschrijven, de gelukkige uitzondering van het Raveel-museum in Machelen-aan-de-Leie daargelaten.

Bij het merendeel van de musea gaat het om toevoegingen aan en aanpassingen van bestaande gebouwen. Terwijl musea voor hedendaagse kunst in het buitenland architecturale paradepaarden en urbane accenten bij uitstek zijn, zijn de musea in Antwerpen, Gent en Oostende stuk voor stuk herbestemmingen. Het ondergronds museum in Brussel tracht architecturaal-urbanistisch vooral nièt te bestaan.

Uitgebouwde musea kunnen knooppunten zijn voor het professionaliseren van de hele problematiek van het roerend cultureel erfgoed. Ze verbinden immers alle uiteenlopende functies ervan. Ze doen aan onderzoek, ze hebben depots met restauratiefaciliteiten, het zijn presentatieplatformen gericht op een breed publiek. De laatste jaren worden het ook steeds meer verblijfplaatsen voor dat brede publiek, die ook tal van secundaire faciliteiten aanbieden. De musea zijn de hefboomen bij uitstek voor een cultureel erfgoedbeleid én voor een participatiegerichte houding bij de bevolking naar dat cultureel erfgoed.

Hierbij is ook de gemeenschapsvorming een prioritair gegeven. Uit sociologisch onderzoek blijkt dat bezoekers van dergelijke musea er vaak naar toe gaan om hun identiteit, hun plaats in de

wereld te hervinden, om zich te herpositioneren. Dergelijke musea kunnen dus een vuurtorenfunctie vervullen, zowel architecturaal als inhoudelijk. Ze worden zowel voor toeristen als voor de eigen maatschappij een cruciale referentie. Ze zijn om te beginnen een opzet voor wat men vroeger 'de kleine man' noemde, een museum voor iedereen, met een prettig bezoek, waar men zich trots kan voelen over wat men als gemeenschap bereikt heeft en waar men een toegankelijk referentiekader aangereikt krijgt.

Bijgevolg wil ik, met de nu beschikbare middelen, vooreerst werk maken van de ontsluiting van ons erfgoed. Op dat gebied is Vlaanderen echt achtergebleven en in deze legislatuur wil ik deze achterstand goedmaken. Daarom heb ik mijn huidig infrastructuurbeleid ook afgestemd op de musea, waar de bevolking geconfronteerd wordt met haar eigen erfgoed. Door bijzondere aandacht te besteden aan de architecturale kwaliteit van deze musea, zal daarenboven ook waardevol erfgoed worden gecreëerd.

Deze Vlaamse Regering nam in zijn Regeerakkoord het Pact met de Gemeenten op en wil met hen tot een reëel partnership komen.

Daarbij is het opvallend hoe de andere overheden – met name de provincies en steden – de laatste jaren geleidelijk een dynamiek hebben ontwikkeld en hoe zij de museale infrastructuur hebben aangepakt. Ik wil aan deze dynamiek een bijkomende versnelling geven en deze inspanningen ondersteunen.

Daarbij wil ik me toespitsen op een welbepaald segment van de museale waaier. De hedendaagse en schone kunstmusea zijn nog niet ideaal gehuisvest, maar ze zijn operationeel. Voor veel andere museumtypes denk ik dat een geleidelijke uitbouw de voorkeur geniet. Technische musea bijvoorbeeld, dienen zich optimaal in te schrijven in bestaande industriële monumenten.

Ik wil opteren voor die musea die de breedste waaier aan cultureel erfgoed samenvatten: de historische musea die aspecten van een regiogeschiedenis bevatten.

KMSKA en MUHKA

In de eigen musea van de Vlaamse Gemeenschap, het KMSKA en het MUHKA, is er reële nood aan nieuwe infrastructurele investeringen. Bij het KMSKA moet het bestaande gebouw op hedendaagse museale normen gebracht worden. Bij het MUHKA onderzoek ik de mogelijkheid van een nieuwbouw op de kaaien, wat een vergroting van de tentoonstellingsruimte mogelijk zou maken.

De musea van de Vlaamse ontvoogding en het Holocaustmuseum

De Vlaamse regering besliste om prioriteit te geven aan het stimuleren van musea rond de Vlaamse ontvoogding en de holocaust. Het gaat om symbolische polen die het verleden in herinnering brengen als reflectiebasis voor het heden. Het gaat enerzijds om het negatieve beeld van dictatoriale repressie en anderzijds om het positieve beeld van een volk dat zijn eigen mogelijkheden tot stand brengt. Ik schaarde me meteen achter dit opzet en stelde voor om de ontvoogding ruim te interpreteren, en om ze gestalte te geven binnen het opzet van een regiogeschiedenis. De link met de stadsmusea is onvermijdelijk.

Dit project is geen vrijblijvend, cultureel project. Het is een maatschappelijk opzet en zelfs een expliciet politiek project. Het wil ertoe bijdragen dat de bevolking niet reactionair maar democratisch denkt. Dat doet het enerzijds door het beeld van de gruwelen naar voor te brengen die een gevolg zijn van een vlucht naar extreem-rechts (de holocaust), anderzijds door te tonen wat een bevolking bereikt die zich zelfbewust en open opstelt (de openheid van de ontvoogding). Zelfs al zijn dit geen musea voor de kosmopolieten van de cultuurscène, ze kunnen voor Vlaanderen toch de openheid signaleren van onze internationale betekenis, onze geschiedenis van handel en innovaties, ons karakter van havensteden en doorgangspunten, onze strijd voor ontvoogding, onze strijd voor méér dan alleen maar autonomie.

Het M.A.S. in Antwerpen en de Bijlokesite in Gent zijn de kern van het geïntegreerd concept van de musea van de Vlaamse Ontvoogding. Het doorzetten van dit opzet als een partnership tussen de Vlaamse regering en zijn twee grootste steden is een signaal voor de keuze voor een internationale stedelijkheid. Ik wil in een latere fase ook de mogelijkheid onderzoeken om in andere steden, zoals Brussel, Kortrijk, Ieper of Tongeren, satellieten te vestigen van deze musea van de Vlaamse Ontvoogding.

Het Holocaustmuseum wordt gevestigd in en nabij de Dossinkazerne in Mechelen. Bij de uitbouw van het concept wordt vertrokken van de museale werking van de vzw Pro Museo Judaico. Dit is de kern van het nieuwe uitgebreide project. Het moet uitgroeien tot een nieuw en belangrijk eigen museum van de Vlaamse Gemeenschap, met een belangrijke educatieve functie. Bij de realisatie wordt bijzondere aandacht besteed aan een hoogwaardige architectuur en aan de vormgeving van de presentatie.

De Leuvense museumsite

Leuven is de vierde kunststad van Vlaanderen. Het is een stad met een groot patrimonium, met veel potentie die zich stilaan coherent ontwikkelt. Als hart van Vlaams-Brabant profileert de stad zich steeds nadrukkelijker als een centrumstad. De stad wil prioritair investeren in het cultureel erfgoed, wat blijkt uit het geplande erfgoeddepot. Vooral de museumsite is een uiting van de ambitie. De site is een voorbeeld van een geïntegreerde aanpak. museale werking, publieksfunctie, trefpunt, ...

De voormalige openbare bibliotheek, de academie en het stedelijk museum vormen de kern van dit (ver)bouwproject. Kunsten en erfgoed worden er in samenhang ontwikkeld zonder dat het een afzonderlijk kunstmuseum wordt. Het stadsmuseum is het draagvlak voor een breder kader. Er zal veel aandacht gaan naar de hedendaagse beeldende kunst – van het lokale naar het internationale niveau - met productieateliers, met tijdelijke tentoonstellingen, maar niet meteen met de uitbouw van een collectie.

De site is ook het startplatform voor het erfgoedconvenant dat de stad met de Vlaamse Gemeenschap zal afsluiten.

B. Tijdsplan 2002-2004

De tijdsplanne waarbinnen een infrastructuurpolitiek wordt gevoerd, wordt ingegeven door de volgende beschouwingen:

- de begindatum

Als aantredende minister van Cultuur kan je niet onmiddellijk beslissen over grote investeringsdossiers. Zoals ik hierboven heb geschetst vergen dergelijke dossiers immers een lange voorbereidingsfase tussen het idee en de start der bouwwerken. Daarenboven is, zoals ook reeds aangehaald, de infrastructuurpolitiek de uiting van de fundamentele prioriteiten van het cultuurbeleid.

Daarnaast is, door de lange termijn horizon van bouwprojecten, de ruimte voor infrastructuurbeleid steeds reeds voor een groot deel ingevuld door de voorgaande minister. Ik nam de invulling van het infrastructuurbudget over van mijn voorganger ten bedrage van **1,2 miljard bef. Het gaat over o.a. het Concertgebouw van Brugge (400 miljoen), de KVS (500 miljoen), het STUC (120 miljoen) en deSingel (140 miljoen). De engagementen liepen tot en met 2001.**

Ik meen dat het goed en normaal is dat infrastructuurbeleid over de legislaturen heen loopt.

- de einddatum

Grote bouwprojecten, waarover nu beslist wordt, vergen minimaal 3 à 4 jaar voor de aanvang van hun afwerking. De initiatiefnemers dienen dus minimaal 3 jaar vooraf te weten of de Vlaamse overheid aan hun project participeert en voor welk bedrag. De uitvoering van projecten, waarvoor ik vandaag een subsidie toezeg, zullen hun werf starten vanaf 2003/2004.

Daarenboven worden grote infrastructuurprojecten meestal geïnitieerd of minstens gesteund door gemeentebesturen, waarvan de legislatuur loopt tot 2006. De nieuwe gemeentebesturen zullen pas over nieuwe projecten beslissen bij het begin van de volgende legislatuur. Het lijkt mij dus logisch mijn investeringsprogramma te spreiden tot de aanvang van deze legislatuur. Het spreekt vanzelf dat ik in 2005 en 2006 ook niet de volledige beleidsruimte voor infrastructuur wil innemen. In ieder geval moet de aanzet zijn gegeven voor 2004.

C. Regionale spreiding

Ik meen dat een regionale spreiding vereist is en dat elke provincie en Brussel recht heeft op culturele infrastructuur met een belang voor de ganse Vlaamse gemeenschap. West-Vlaanderen werd bedeed met het Brugse Concertgebouw, Brussel met de Ancienne Belgique, de KVS en de huidige renovatie van de Beursschouwburg. Ik voorzie bijgevolg nu mijn steun aan Antwerpen, Gent en Leuven.

Voor Limburg staat voorlopig enkel een verbouwing van het Gallo-Romeins museum op de lijst. Er staan geen grote Limburgse projecten op de rol. Dat is uiteraard geen bewuste keuze, maar eerder een gevolg van het ontbreken van een grote stad die van oudsher een plek is met een aantrekkingskracht op het grote publiek en die een vruchtbare biotoop is voor kunstenaars. Er is geen grootschalig cultureel kruispunt. In de provincie is er wel een brede basisinfrastructuur en – werking. Nergens zijn er zoveel goede cultuurcentra. Ondertussen zijn er een aantal nieuwe initiatieven ontstaan of opengebloeid zoals de Muziek-o-droom, het Kunstencentrum België, Theater in de Piste de Queeste enz.

Dit kan resulteren in een groot symbolisch project. Daarbij mag niet gedacht worden in ‘spiegelbeelden’, zoals de bouw van een concertzaal zoals in Brugge. Er moet integendeel worden vertrokken van eigen kwaliteiten die uitmonden in een origineel concept. Is het ondenkbaar dat er in Limburg gewerkt wordt rond het erfgoed, de rockmuziek of de nieuwe media? Het is aangewezen dat er voor Limburg, in overleg met mijn collega’s uit de Vlaamse regering, met de sectoren en de raden, een actieplan wordt opgesteld dat rekening houdt met de culturele noden van Vlaanderen en de culturele impulsen die deze regio aan Vlaanderen kan geven. Ik wil hier voortrekker van zijn. Via rondetafelgesprekken moet dat in het voorjaar van 2002 leiden tot besluiten. Wij zullen ons dan moeten beraden welke bijkomende middelen kunnen voorzien worden.

In Brussel stellen we vast dat er tal van culturele infrastructuur nog steeds aanwezig is binnen de federale culturele instellingen. Deze instellingen zijn een aberratie en moeten ingepast worden binnen de culturele bevoegdheid van de twee gemeenschappen. Tegen begin 2003 zal ik dan ook een actieplan opstellen en ter goedkeuring voorleggen aan de Vlaamse regering en het Vlaams parlement met het oog op of het co-communautair beheer, of de bevoegdheidsverdeling van deze federale culturele instellingen en hun overdracht naar de gemeenschappen. .

D. Middelen

Het Fonds voor Culturele Infrastructuur (FoCI) beschikte in 2001 over 729,6 miljoen bef. Daarmee werd, naast de hierboven aangehaalde projecten, ook de eerste infrastructurele ondersteuning van muziekclubs, jongerencultuurcentra en kunstencentra gerealiseerd (60 miljoen bef).

In 2002 bedraagt mijn beleidsruimte 52,38 miljoen euro voor de jaren 2002/2003/2004 samen.

Voor de daaropvolgende jaren leg ik respectievelijk 13,26 miljoen euro, en 9,29 miljoen euro vast. Dit is een beperkte voorafname van het beschikbare budget van mijn opvolger. Daarenboven komt de 12,39 miljoen euro voor cultuur vastgelegd bij de begrotingsbespreking 2002 uit het Fonds voor eenmalige investeringen.

De totale middelen op middellange termijn voor infrastructuurbeleid bedragen bijgevolg 87,32 miljoen euro.

E. Inhoudelijk besluit

De infrastructuurontwikkeling in Vlaanderen werd nooit globaal bekeken. Veeleer volgde ze de beleidsontwikkelingen, waarbij een dynamiek, eenmaal tot stand gebracht, lang doorwerkte en nieuwe noodzaken en ontwikkelingen in de weg stond. De vloedgolf van cultuurcentra is daar een voorbeeld van.

Met de vernieuwende aandacht voor de kunsten sinds de jaren '80, is ook voor de podiumkunsten en muziek in Vlaanderen een basis voor grotere infrastructuren gelegd. Het is wenselijk hier een bezinningsmoment in te lassen en ons vanuit gedegen reflectie en studies af te vragen hoe we de bestaande grote infrastructuren optimaal kunnen completeren, om hier niet aan overinvestering te doen, met een overaanbod en zware uitbatingskosten tot gevolg. De infrastructuur dient de artistieke ontwikkelingen en niet omgekeerd.

Het inplanten van nieuwe infrastructuur kan niet los staan van de ontwikkelingen en de noden in het geheel van het culturele veld. Daarbij valt op dat de pijnlijke beleidsachterstand voor ons zo belangrijke culturele erfgoed, zich ook vertaalt in een onderontwikkeld infrastructureel kader, met amper architecturaal hoogstaande maatschappelijk-symbolische gestes. Hoewel er ook op andere vlakken van het cultuurbeleid zeker nog noden zijn, is het wenselijk allereerst hierop in te gaan. Daarbij ondersteunt het cultureel infrastructuurbeleid ook naadloos een principiële beslissing van de Vlaamse regering, die als een signaal van herbronning en bezinning besliste om vanuit de Vlaamse regering het initiatief te nemen voor musea van de Vlaamse Ontvoogding en van de Holocaust.

Deze symbolische grote infrastructuren worden omkaderd door een goede zorg voor de bestaande eigen infrastructuren en door gerichte ontwikkelingsimpulsen voor vernieuwende kleinere infrastructuren.

F. Vastleggingen

Gedurende 2002-2004 reserveer ik elk jaar 2,48 miljoen euro voor het eigenaarsonderhoud aan onze eigen gebouwen.

In de jeugdsector zijn dat Jint te Brussel en de centra Destelheide te Dworp en Hoge Rielen te Lichtaart.

In de sector Volksontwikkeling en Bibliotheken De Brakke Grond te Amsterdam (NL), de cultuurcentra in Voeren en De Rand, het Centrum voor Amateurkunsten te Anderlecht en de Blindenbibliotheek te Laken.

In de sector Beeldende Kunst en Musea het Masereelcentrum te Kasterlee en het Kasteel te Gaasbeek.

In de sector Muziek, Letteren en Podiumkunsten het pand van de Koninklijke Academie voor Taal en Letterkunde te Gent.

Voor de sectorale infrastructuursubsidies voorzie ik gedurende 2002-2004, per jaar 1,49 miljoen euro. De sectorale infrastructuursubsidies betreffen de steun aan kleinere projecten, met de reeds

aangehaalde prioriteit voor kunstencentra, muziekclubs, muzikeducatieve verenigingen en jeugdinfrastructuur van supraregionaal belang.

Ik voorzie 12,9 miljoen euro voor de toren in deSingel waarvoor ik binnenkort met de Hogeschool Antwerpen een oproep doe aan het privé kapitaal om mee te werken in een PPS formule. Voor het KMSKA plan ik 1,86 miljoen euro voor de klimatisering en zonnewering. De eindfase van de restauratie van de buitenkant van het Kasteel van Gaasbeek zal 1,24 miljoen euro vragen. Tenslotte reserveer ik 4,96 miljoen euro voor de vestiging van steunpunten en/of de huisvesting van een Vlaams Nederlands Huis.

Totaal voor eigen gebouwen en de sectorale subsidiëring: **905 miljoen bef.**

De subsidiëring van grote projecten door derden is ingegeven door wat hoger vermeld staat aangaande de achterstelling van het erfgoed:

Museum aan de Stroom Antwerpen	21,07 miljoen euro
Bijlokesite Gent	8,67 miljoen euro
Holocaustmuseum Mechelen	6,20 miljoen euro
Museumsite Leuven	2,97 miljoen euro
Erfgoeddepots	1,49 miljoen euro
Gallo-Romeins museum Tongeren	0,62 miljoen euro
Of samen voor erfgoed:	45,61 miljoen euro

Naast deze grote nieuwe instellingen als het M.A.S. en de Bijlokesite wil ik ook nadenken over de nood en de mogelijkheid om in andere steden, zoals Brussel, Kortrijk, Ieper of Tongeren, satellieten te vestigen van deze musea van de Vlaamse Ontvoogding. Ook dit moet opgenomen worden in de brede analyse, in een ruim cultuurinfrastructuurplan Vlaanderen, waarvoor wij, zoals boven reeds aangehaald, ons als Vlaamse regering moeten beraden en beslissen hoe het Fonds voor éénmalige investeringen daartoe kan bijdragen.

Daarnaast wil ik ook 11,28 miljoen euro besteden aan de binnenrestauratie van het Operagebouw te Antwerpen. Deze beslissing is voornamelijk ingegeven door de mensonwaardige werkomstandigheden van het personeel, de acteurs en de musici.

Voor de Opera in Gent heb ik reeds in 2001 een bedrag van **11 miljoen bef** vastgelegd, teneinde de Redoutezaal en de Concertzaal toegankelijk te maken voor het publiek. De volledige restauratie van deze zalen vergt echter veel belangrijkere bedragen. Hun openstelling heeft echter tot doel om in deze zalen reeds beperkte activiteiten te organiseren. Deze activiteiten zouden de bekendheid ervan moeten vergroten om aldus privé-investeerders aan te trekken om te participeren in een grondige restauratie. Dit project zou een voorbeeld kunnen zijn van P.P.S. binnen cultuur.

Op deze manier ligt het volgende vast: **905 miljoen bef** voor eigen gebouwen, **1.840 miljoen bef** voor erfgoed en **995 miljoen** voor Muziek, samen **3.515 miljoen bef** .

Tot slot stel ik ook zeer duidelijk dat ik de verantwoordelijkheid over het budget van de gesubsidieerde bouwprojecten bij de initiatiefnemers zal leggen en dat de subsidie van de Vlaamse Gemeenschap een absoluut maximumbedrag is. De Vlaamse Gemeenschap zal niet bijspringen bij meerkosten, tekorten of foute budgettering.

Overzicht

	vanaf 2002 in miljoen bef	
eigenaarsonderhoud	300	100 per jaar
eigen gebouwen		
KANTL	60	
deSingel nieuwbouwproject	520	
KMSKA	75	
Gaasbeek	50	
Vlaams-Nederlands Huis	200	
	905	
Investeringsdossiers		
Jeugdinfrastructuur, kunstencentra en muziekeducatieve werkingen	180	60 per jaar
Opera-Antwerpen	455	
Forum Gent - architectuurwedstrijd	20	
MAS Antwerpen	850	
Bijloke Gent	350	
Holocaust Mechelen	250	
Museumsite Leuven	120	
erfgoeddepots	60	
Gallo-Romeins Museum Tongeren - opstart	25	
	2.310	
Algemeen totaal	3.515	

Totaal per veld

Cultureel erfgoed	1.840	52%
Muziek	995	28%
Onderhoud	300	9%
Vlaams-Nederlands huis + jeugd/kunstencentra/muziekclubs	380	11%

Overzicht 2001

	2001
eigenaarsonderhoud	103,5
eigen investering	
droogloods	12,0
KANTL	6,0
Beursschouwburg	5,0
Singel kantoren	4,5
Singel erelonen/nieuwb	30,0
Gaasbeek	5,3
Oude Beurs	36,0
subsidies	
sectoraal reglement	60,0
Vooruit-Gent	7,0
Concertzaal-Brugge	180,0
Stuc-Leuven	25,0
Opera-Antwerpen	3,0
Opera-Gent	11,0
dotatie	
KVS	233,2
werking	0,5